

„UVEDOMELÝ“ LIST VILIAMA ŠIROKÉHO. POVOJNOVÝ POVYŠOVACÍ PROCES V ČS. BRANNEJ MOCI V PERIMETRI MOCNÝCH

ALEX MASKALÍK

MASKALÍK, A.: "Conscious" Letter by Viliam Široký. Post-war Promotion Process in the CS Armed Forces in the Perimeter of the Powerful. *Vojenská história*, 4, 23, 2019, pp 130-136, Bratislava. This material deals with one of the accompanying phenomena of the post-war CS Army Command Corps staffing, which in the context of power struggle between the civilian and Communist forces underwent heavy politicization. In the case of the Army, confrontation was reflected in the fight for the form, character and political orientation of its senior command corps, with obvious gradual restriction of the influence of the commanders in favour of political entities and their nominees. In particular, this concerned the group of officers and generals holding the highest positions in the hierarchy of the Army organism. This process was closely reflected even at the nationality level of its composition, where the "Slovak issue" phenomenon in the renewed CS Army became even more pronounced. The submitted document vividly proves that the selection of the senior commander cadre of the strongest armed unit could not escape the attention of any of the political party leaders.

Military History. Czechoslovakia. Post-war period. The Issue of Promotion in the CS Army.

Nedeliteľnou súčasťou mocenského zápasu medzi čs. občianskymi a komunistickými silami v rokoch 1945 – 1948 bol i zápas o brannú moc, ako znel dobový názov čs. armády. V konkrétnej podobe sa premietal do boja o podobu, charakter a politickú orientáciu jej veliteľského zboru, ktorá bola zjavná, napriek deklarovanej apolitickosti. Riešenie personálnej problematiky negatívne determinovalo stretávanie často protichodných politických koncepcií a názorov na spôsob jeho budovania, výchovy a výcviku i zahraničnej vojensko-politickej orientácie. Jej nedeliteľnou súčasťou bola i „slovenská otázka“, ktorá sa premietala do úlohy zabezpečiť primerané zastúpenie Slovákov vo všetkých inštitúciách vojenskej správy z hľadiska funkčného zaradenia i hodnotného profilu.

Antagonistické rysy mocenského zápasu ale armádny organizmus výrazne polarizovali. Jeho velenie bolo doňho vedome zaťažované a personálna výstavba politizovaná. Najviac sa koncentroval na oblasť ovplyvňovania výstavby vyššieho veliteľského zboru, kde bolo evidentné postupné obmedzovanie vplyvu veliteľov v prospech politických subjektov a ich nominantov. Osobitne sa to týkalo skupiny dôstojníkov a generálov zastávajúcich v hierarchii armádneho organizmu najvyššie pozície. Tento proces sa úzko odrážal aj v národnostnej rovine jej výstavby, kde sa fenomén „slovenskej otázky“ v obnovej čs. armáde zviditeľnil najviac. Nemalé ambície Slovákov tu zodpovedali nielen snahe predísť opakovaniu situácie z predmníchovskej armády, kde ignorácia slovenského prvku viedla k jeho totálnej absencii vo výstavbe armádnej elity, ale i snahe slovenských politických orgánov mať na čele kľúčového mocenského nástroja „svojich ľudí“. Fakt, že nebolo z čoho vyberať, si ale slovenská politická reprezentácia uvedomovala veľmi jasne.

Vývoj „slovenskej otázky“ sa tu totiž úzko odvíjal od kvality veliteľských kádrov, ktoré boli reálne k dispozícii a ktorými sa mohol veliteľský zbor bezprostredne dopĺňať. Slovenská strana od začiatku ťahala za kratší koniec, keďže na výchovu nových bol potrebný istý čas a momentálne bolo možné využiť len príslušníkov niekdajšej slovenskej brannej moci. Jednalo sa síce o zdroj odborne pripravených a vycvičených vojnových veteránov

s nezanedbateľnými bojovými skúsenosťami, avšak ich funkčné zaradenie a hodnotný postup priamo poznamenala nedôvera najvyšších vládnych a armádnych kruhov v ich štátnu spoľahlivosť, ktorú podnecovala predovšetkým účasť väčšiny z nich na ťažení proti ZSSR po boku Wehrmachtu. Problém ich akceptovateľnosti predstavoval prakticky neriešiteľný problém – obzvlášť za situácie, keď sa vzájomné súperenie politických strán nieslo v znamení značnej averzie celého politického spektra voči slovenskému elementu všeobecne.

Veteráni boli navyše roztriešení, čo vyplývalo z rivality a nevraživosti medzi jednotlivými skupinami, z ktorých každá sa pri povyšovaní a obsadzovaní funkcií cítila byť oproti druhej nedocenená a poškodená. Najostrejšie spory, prerastajúce až do osobných útokov a invektív, sa sústreďovali predovšetkým na otázky účasti či neúčasti v odboji a na ťažení proti ZSSR, ako aj hodnotenia odbojových zásluh, resp. miery angažovanosti a spolupráce s *klérofašistickým režimom* i Nemcami, patriace medzi základné kritériá zotrvania v brannej moci. Nervózna až frenetická atmosféra sa pritom prehlbovala s postupným dotváraním štruktúry čs. vojenskej správy a v bezprostrednej nadväznosti na výsledky prác prijímacích komisií, majúcich právomoc rozhodnúť o ich ďalšom osude. Situáciu už v júli 1945 plasticky vykreslil veliteľ 4. oblasti gen. Mikuláš Markus – „*niektorí dôstojníci sa cítia byť ukrivdení ... Mnohí by chceli byť určení na vyššie funkcie a toto by chceli dosiahnuť intrigami a udavačstvom na kamarátov.*“¹ O *neblahých zjavoch* bol informovaný aj štátny tajomník MNO gen. Mikuláš Ferjenčík – „*vzájomné udávanie ... má svoj pôvod zpravidla v nízkych zisťujúcich /rivalitných/ dôvodoch, lebo v závidi, často s využitím a zneužitím politicko-stranickej príslušnosti, alebo cestou zástupcov politických strán, teda možno priamo povedať, že akýmsi spôsobom nátlaku.*“² „*Susedský, osobníckarský a protekčný*“ prístup v presadzovaní vlastných záujmov nebol ani zďaleka ojedinelý, vplyvná známosť vítaná.³

Dokladom toho, ako bol povyšovací proces pod drobnohľadom politických subjektov, je aj predkladaný dokument z konca októbra 1946, ktorého autorom bol vtedajší námestník predsedu vlády Viliam Široký – toho času jeden z najmocnejších mužov KSČ a blízky spolupracovník Klementa Gottwalda.⁴ List bol adresovaný vtedajšiemu ministrovi národnej obrany (nestraníkov, avšak v skutočnosti tajnému sympatizantovi KSČ) armádnemu generálovi Ludvíkovi Svobodovi v predvečer rozsiahleho povyšovania, ku ktorému došlo 19. februára 1947. Treba zdôrazniť, že išlo o najpočetnejšie a súčasne i jednorázovo najúspešnejšie povýšenie dôstojníkov slovenskej národnosti v rámci spoločnej československej brannej moci v celej dovtedajšej histórii Slovákov. 13 ich bolo menovaných do generálskej hodnosti, 2 boli v generálskej hodnosti povýšení a 202 ďalších bolo povýšených v ostatných dôstojníckych hodnostiach.⁵ Vo vyššej dôstojníckej hodnosti od majora až po generála ich tak už v brannej moci dovedna pôsobilo 422, z toho v najvyššej hodnosti 17 (ak nerátame brigádneho generála Jána Ambruša, toho času na poslaneckej dovolenke).

Krátky hutný list je zaujímavý hneď z niekoľkých hľadísk. Plasticky ukazuje, že výber vyšších veliteľských kádrov najsilnejšej ozbrojenej zložky nemohol ostať mimo pozornosť špičiek žiadnej z politických strán. O odporúčané dobrozdania pre vyvolených, resp. hanu „tých druhých“, nebola núdza a Širokého list z tohto rámca nijako nevybočuje. Už konštatovanie z jeho úvodu je pre celý proces viac než signifikantné: „*Dovoľ mi, aby som Ti predložil mená dôstojníkov, povýšenie ktorých by skutočne posilnilo armádu a autoritu jej vedenia medzi slovenskými dôstojníkmi, i tých, ktorí nesložili skúšku naprostej oddanosti*

¹ VHA Bratislava, Dôverný rozkaz veliteľa 4. Oblasti č. 7 z 2. júla 1945.

² VÚA – VHA Praha, f. MNO / Státní tajemník 1945, karton 10, inv.č. 501, č.j. 101.146.

³ ABS Praha, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302-151-3.

⁴ VÚA – VHA Praha, f. MNO / Politický kabinet 1946, karton 8, inv.č. 217, č.j. 1.916.

⁵ VÚA – VHA Praha, Osobní věstník MNO č. 14/1947.

našej štátnej myšlienke, poľažne nemajú kvalifikáciu a preto by nemali byť pojatí do prípadného zoznamu povýšiť sa majúcich ... v záujme našej armády a najmä v záujme autority dôstojníckeho sboru.“ List, okrem iného, dokumentuje skutočnosť, že i napriek tomu, že prebiehajúce reformné a transformačné zmeny nielen v čs. brannej moci boli v tomto období čoraz závislejšie od silnejšieho postavenia komunistov, účelová spolupráca s druhou stranou ostávala pre KSČ stále nevyhnutnou. Svedčí o tom viacero faktov: 1) „úspešnosť“ Širokého lobingu len v skupine dôstojníkov navrhovaných na povýšenie do hodnosti plukovníka a vyššie sa pohybovala na úrovni 36 % (ak nerátame, že 2 podplukovníci navrhovaní na povýšenie o 2 stupne boli miesto generála povýšení „len“ na plk.) a pri osobách, ktoré preň neboli „priateľné“, bola „úspešnosť“ 50 %-ná; 2) v návrhu Svobodovej odpovede (ktorý sa zachoval len v podobe konceptu, takže nie je isté, či bol takto aj oficiálne zaslaný) sa okrem iného Gottwaldovmu námestníkovi pripomína, že povyšovania dôstojníkov (osobitne vyššej hodnostnej kategórie) realizuje výlučne výberová komisia a v prípade dôstojníkov slovenskej národnosti po dohode s Úradom štátneho tajomníka, obsadeným v tom čase na základe reciprocity slovenskou stranou (konkrétne Ferjenčíkom); 3) medzi osobami, ktoré Široký na povýšenie neodporúčal, sa objavili niektorí vojaci už v tom čase podozriví z prílišnej horlivosti v čase svojho pôsobenia na východnom fronte. Napriek tomu zo zoznamu na menovanie do generálskej hodnosti vyradené neboli. Za všetkých uvedme J. P. Kunu, ktorého zodpovednosť ako veliteľa Zaisťovacej divízie za podiel na genocíde ukrajinského obyvateľstva bola zrejmá.⁶ Jeho prípad na druhej strane poukazuje aj na „politickú korektnosť“ pri zohľadňovaní návrhov slovenskej strany (ktorá musela pracovať v prípade vyššieho veliteľského zboru len s uvedenými kádrami), keď rešpektujúc ustanovenia vládneho programu o zabezpečení česko-slovenského pomeru podľa zásady „rovný s rovným“ nemohli odignorovať všetky.

Otázkou ostáva, prečo v zozname „odporúčaných adeptov“ figurovali práve uvedené osoby a aký vzťah ku KSČ (a či vôbec nejaký) mali. Dôstojníci, za ktorých povýšenie sa V. Široký zasadzoval (ako napr. Ján Imro, Otto Wagner či Cyril Kuchta), boli vtedy vnímaní ako protikomunisticky ladení, čo by mohlo evokovať, buď že sa jednalo o tajných sympatizantov, alebo sa strana pokúsila ich takýmto spôsobom pred demokratickými silami kompromitovať a aj takýmto spôsobom do budúcnosti de facto odstaviť. Na druhej strane to, že sa vo väčšine prípadov jednalo o kádre blízke strane, by zasa potvrdzovala skutočnosť, že viac než ¼ z nich pôsobila v zložkách výchovno-osvetového aparátu a obranného spravodajstva, t. j. zložkách, ktoré boli pod plnou kontrolou KSČ. Z dovedna 30-tich osôb po februárovom prevrate až 2 dosiahli generálsku hodnosť (Manica, Marcely), 1 bol v generálskej hodnosti povýšený (Imro) a 9 bolo povýšených na plukovníkov (Korenko, Kuchta, Kleskeň, Koval, Drugda, Rapoš, Takáč, Gajdoš, Horváth). Nič na tom nemení ani fakt, že väčšina z nich (podobne ako všetci ostatní) musela z armády odísť na prelome 40. a 50. rokov v súvislosti s vyrovnávaním sa režimu so slovenskou nacionalistickou úchylkou.

V prípade viacerých osôb, ktoré sa budú v liste spomínať, bude poznámkový aparát spresňovať prepis ich mien a uvádzať doplňujúce údaje o ich vtedajšom funkčnom i hodnostnom zaradení. Výber sa bude týkať výlučne vojakov, ktorí v predmetnom období pôsobili vo vyšších dôstojníckych hodnostiach od podplukovníka vyššie, resp. sa k nim prepracovali po februári 1948. Dokument z pražského Vojenského historického archívu publikujeme v pôvodnom znení, bez akýchkoľvek jazykových a gramatických úprav, v snahe zachovať jeho autenticitu. Tá umožní plasticky zachytiť spôsob uvažovania i celkový prejav niekdajšieho popredného „aparatchíka“, odzrkadľujúci úroveň jeho vzdelania.

⁶ BAKA, I. Zapojenie pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie do nemeckých protipartizánskych akcií na prelome rokov 1941/1942. In *Vojenská história*, roč. 22, 2018, č. 4, s. 82-101. ISSN 1335-3314.

Dokument:

VILIAM ŠIROKÝ
NÁMESTNÍK PŘEDSEDU VLÁDY
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKEJ

Praha, dňa 21. októbra 1946

Veľavážený pán kolega,

už dlhší čas dochádzajú ku mne dôstojníci, ktorí sa ponosujú na určité zjavy pri povyšovaní dôstojníkov slovenskej národnosti. Poukazujú najmä na to, že kým niektorí dôstojníci, ktorí sa zachovali v dobe neslobody čestne, a účinne prispeli v oslobodzovacom boji, sú pri povyšovaní obchádzaní, iní, často so špatnou charakteristikou alebo bez účasti na oslobodzovacom boji, postupujú a sú povyšovaní. Takéto hlasy sa v ostatných týždňoch povážlivo rozmnožili a to v súvislosti s povyšovaním, ktoré údajne má byť vyhlásené k 28. októbru.⁸ Neviem, či sa takéto povyšovanie skutočne chystá. Ničmenej, ako sa zdá, následkom indiskrécie medzi dôstojníkmi hovorí sa o konkrétnych menách dôstojníkov, ktorí majú byť povýšení a iní, ktorí majú byť znova obidení. No, napriek tomu mám si za povinnosť upozorniť na tieto veci, najmä na to, že ďalšie povyšovanie dôstojníkov, ktorí pre postup nemajú vecnú a morálne-politickú kvalifikáciu, práve tak ako aj obidenie schopných, zaslúžilých a republikе oddaných dôstojníkov by neposlúžilo dobrej veci a vyvolalo by zlú krv.

Dovoľ mi, prosím, aby som Ti predložil mená dôstojníkov, povýšenie ktorých by skutočne posilnilo armádu a autoritu jej vedenia medzi slovenskými dôstojníkmi, i tých, ktorí nesložili skúšku naprostej oddanosti našej štátnej myšlienke, poťažne nemajú kvalifikáciu a preto by nemali byť pojatí do prípadného soznamu povýšiť sa majúcich.

Veľavážený pán
arm.gen. **LUDVÍK SVOBODA**⁹
minister národnej obrany
Praha

V prvej kategórii tých, na povýšenie ktorých sa zasadzujem, uvádzam brig.gen. Jána Imru.¹⁰ Pred nejakým časom bola proti nemu vedená kampaň, no, ako som sa presvedčil, gen. Imro je republikе a jej ľudovodemokratickému zriadeniu oddaný a jeho chybou bolo to, že si košický vládny program vykladal mechanicky, územne. V minulosti sa osvedčil svojím slovanským presvedčením, nesmluvavo odmietavým postojom voči tzv. slovenskému štátu, čo aj dokázal tým, že sa nechcel zúčastniť a ani nezúčastnil ťaženie proti SSSR, a keď bol poslaný do Talianska, prešiel k spojencom. V Anglii žiadal o odoslanie do SSSR.

V prípade povyšovania navrhol by som ďalej, aby si láskave vzal do úvahy: na povýšenie na brig.gen. plk.pech. Branislava Manicu, účastníka 1. zahraničného odboja, ktorého pre účasť na ilegálnom hnutí za druhej svetovej vojny Tisova vláda poslala do penzie.¹¹

⁷ Viliam Široký (1902 – 1971), v rokoch 1945 – 1953 predseda KSS a námestník predsedu vlády Československa. Popredný apredstaviteľ centralistického a dogmatického krídla slovenskej politiky, v rokoch 1953 – 1963 predseda vlády Československa.

⁸ Povýšenie (realizované s účinnosťou k 25. októbru 1946) sa týkalo takmer výlučne dôstojníkov českej národnosti, ktorí počas svojej služby na Západe, prípadne počas nečinnosti v Protektoráte, nemali možnosť byť povyšovaní tak ako Slováci v brannej moci Slovenskej republiky. Táto tzv. renominácia mala de facto vyrovnaf hodnostné rozdiely vo veliteľskom zbore, vytvorené počas vojny i krátko po nej.

⁹ Ludvík Svoboda, v rokoch 1945 – 1950 minister národnej obrany Československa (arm. gen. 1945), za vojny veliteľ čs. východných jednotiek v ZSSR, v rokoch 1968 – 1975 prezident ČSSR.

¹⁰ Ján Imro, v rokoch 1946 – 1947 II. podnáčelník HŠ (brig. gen. 1945, div. gen. 1948).

¹¹ Branislav Manica, v rokoch 1945 – 1949 prednosta správy výchovy a osvetly 4. oblasti (brig. gen. 1948).

Bol jedným z hlavných organizátorov slov.nár.povstania po partizánskej línii, hlavne v Turci a B. Bystrici. Za povstania bol náčelníkom hlavného partizánskeho štábu a v tejto funkcii sotrvál v horách až do príchodu ČA. – Plk. gšt. Jána Krnáča, terajšieho veliteľa posádky v Bratislave.¹² Účastnil sa činne vojenských príprav povstania, za čo bol 1.IX.1944 Tisovou vládou zatknutý, preto sa nemohol zúčastniť povstania samého. – Plk. pech. Viliama Lichnera, jediného vyššieho dôstojníka slovenskej národnosti v našom sbore v SSSR.¹³ Bol účastníkom bojov v Karpátoch, potom pri obrane povstaleckého územia a konečne organizátorom partizánskej brigády na strednom Slovensku. Je oddaný ČSR a jej ľudovodemokratickému zriadeniu; má úprimný pomer k SSSR. O jeho povýšenie na brig.gen. sa zasadzuje aj Sdruženie zahraničných vojakov. – Plk. pech. Jakuba Hluchého, ktorý, súc českej národnosti, ako dôstojník Tisovej armády pracoval od roku 1939 ilegálne a zúčastnil sa povstania.¹⁴

Ak by došlo na povyšovanie na plukovníkov, prosím Ťa vzat' v úvahu pplk.pech. Pavla Marcelliho, ktorý roku 1942 prešiel so svojou jednotkou k ČA a od tých čias až do konca zúčastnil sa všetkých bojov I. čs. armádneho sboru, pričom bol ťažko ranený.¹⁵ O jeho povýšenie sa zasadzuje aj Sdruženie zahraničných vojakov. – Pplk.pech. Vojtecha Strelku¹⁶, ktorý bol účinným účastníkom slov.nár.povstania a konečne pplk.pech. Wagnera, dôstojníka zahraničného vojska, českej národnosti, ktorý sa zúčastnil na všetkých bojoch na západe a potom na východe.¹⁷ Wagner sa veľmi dobre osvedčil v bojoch proti benderovcom, čím sa stal mimoriadne obľúbeným u obyvateľstva. – Na podplukovníkov: mjr.gšt. Jána Juraja Korenku, ktorý sa zúčastnil na povstaní a neskoršie bol náčelníkom štábu partizánskej skupiny Čapajev.¹⁸ Napísal niekoľko brožúr o povstaní a partizánskych bojoch. – Mjr.tank. Cyrila Kuchtu, ktorý v spojení s ilegálnym vedením pripravoval povstanie: vyzbrojoval partizánov a koncom augusta zajal v Turč.Sv.Martine vojenskú misiu s dôležitým spravodajským materiálom.¹⁹ Za povstania bol pomocníkom gen. Osmolova²⁰ a v horách podnáčelníkom hlavného partizánskeho štábu. – Mjr.del. Júliusa Kleskeňa: účastnil sa povstania, potom u partizánov.²¹

Pri prípadnom povyšovaní na majorov, prihovárал by som sa za týchto dôstojníkov: škpt.tank. Karol Šulc – zahraničný vojak, príslušník I. čs.armádneho sboru a účastník jeho bojov; škpt.Ing. Hugo Koval, zahraničný vojak, t.č. veliteľ školy pre osvetových dôstojníkov²²; škpt. Ján Drugda – prešiel na stranu Červenej armády už v roku 1941.²³ Je teraz osvetovým dôstojníkom. – Škpt. Branislav Rapoš: príslušník zahraničnej armády.²⁴ Shodený ako parašutista, bojoval v slov.nár.povstaní. – Škpt Jozef Let, bol dôstojníkom zahraničného vojska. Z Anglie sa hlásil do SSSR, kde sa pri Dukle osvedčil ako jeden z najlepších veliteľov rôt. Dôstojník dobrých osobných vlastností a demokratického smýšľania. – Škpt. Ján Džunda – účastník povstania neskoršie u partizánov, kde sa veľmi dobre osvedčil. – Škpt.del. Dr. Mikuláš Langer, účastník povstania – teraz zástupcom veliteľa osvetu u VO-4 a redaktorom „Bojovníka“. – Škpt. del. Ing. Otto Biheller: dôstojník zahraničného vojska, účastníkov bojov I. čs.armádneho sboru v SSSR od začiatku.²⁵ – Škpt.del. Bartolomej

¹² Ján Krnáč, v rokoch 1946 – 1948 veliteľ posádky Bratislava (plk. 1944).

¹³ Viliam Lichner, v rokoch 1946 – 1950 prednosta Dopravného odboru MNO (brig. gen. 1947).

¹⁴ Jakub Hluchý, v rokoch 1946 – 1947 veliteľ delostrelectva 4. oblasti (plk. 1944).

¹⁵ Pavel Marcelej / Marcelly, v rokoch 1945 – 1947 prednosta obranného spravodajstva 4. oblasti (plk. 1947, brig. gen. 1950).

¹⁶ Vojtech Strelka, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ pešieho pluku 23 (pplk. 1945).

¹⁷ Otto Viktor Wagner, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ pešieho pluku 20 (plk. 1947).

¹⁸ Ján Juraj Korenko, v rokoch 1946 – 1948 prednosta Spravodajského odd. 4. oblasti (pplk. 1948, plk. 1949).

¹⁹ Cyril Kuchta, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ 4. (resp. 14.) tankovej brigády (pplk. 1947, plk. 1954).

²⁰ Alexej N. Asmolov, v roku 1944 veliteľ Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku (plk. 1943).

²¹ Július Kleskeň, v rokoch 1945 – 1947 poslucháč Vysokej školy válečnej Praha (pplk. 1952, plk. 1968).

²² Hugo Koval, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ Školy osvetových dôstojníkov Praha (mjr. 1947, pplk. 1948, plk. 1949).

²³ Ján Drugda, v rokoch 1945 – 1947 prednosta výchovy a osvetu 10. divízie (mjr. 1947, pplk. 1952, plk. 1970).

²⁴ Branislav Rapoš, v rokoch 1945 – 1948 referent Odd. obranného spravodajstva HŠ (mjr. 1949, pplk. 1952, plk. 1954).

²⁵ Otto Biheller, v rokoch 1945 – 1947 referent Odd. obranného spravodajstva HŠ (pplk. 1945).

Semendák: účastník slov.nár.povstania; škpt. Imrich Orlický, stal sa poručíkom už roku 1938. – Škpt.tank. Ján Achymský²⁶, bol účastníkom slov.nár.povstania, takisto škpt.aut. Ján Kováč a škpt.let. Ján Zubrík.

V tejto súvislosti chcel by som uviesť mená dôstojníkov, ktorí by si – vzhľadom na svoju vojenskú kvalifikáciu a zaslúžilú činnosť v odboji zaslúžili, v prípade povyšovania, povýšenie o dve hodnosti.

Je to predovšetkým pplk. Ján Stanek, ktorého postoj a účinkovanie ho odporúča na povýšenie na brig.generála.²⁷ Pplk. Ján Stanek sa ako bývalý zpravodajský dôstojník veľmi účinne zapojil do príprav povstania, kým za povstania sa preslávil pri obrane Telgártu. Z nemeckého zajatia utiekol, aby sa zúčastnil partizánskych bojov v Taliansku. O jeho obľúbenosti a veliteľských kvalitách mohol si sa osobne presvedčiť na oslave výročia povstania. Novšie sa pplk. Stanek osvedčil v bojoch proti benderovcom. – Ďalej uvádzam a odporúčam na povýšenie o dve hodnosti pplk.int. Jána Snopku, účastníka príprav povstania a povstania samého.²⁸ Na povýšenie na podplukovníkov odporúčam: škpt.pech. Antona Takáča²⁹, veľmi schopného dôstojníka, ktorý sa osvedčil za povstania a partizánskych bojov, škpt.pech. Jána Dušana Hudeca, účastníka povstania od začiatku. Škpt. Hudec sa osvedčil na jar tohto roku pri potieraní benderovských tlúp na Hornej Orave, kde dokázal svoju oddanosť k republike a jej ľudovodemokratickému zriadeniu. – Škpt.del. Pavol Gajdoš sa prebojoval v roku 1942 na stranu ČA, r. 1943 pracoval v moskovskom rozhlase. Za bojov 1. čs.arm.sboru bol osvetovým dôstojníkom. Účastník povstania a partizánskej vojny.³⁰ O jeho povýšenie sa zasadzuje aj Sdruženie zahraničných vojakov. – Škpt.del. Boris Horváth zorganizoval za povstania delostrelectvo na povstaleckom území, kde bol potom veliteľom 3. taktickej skupiny.³¹

Ako vidíš, vedie ma v tejto otázke výlučne snaha, aby boli povýšení dôstojníci zahraničného vojska, ďalej účastníci povstania a konečne dôstojníci, ktorí neboli vedení alibizmom a vytrvali v boji. Myslím, že pri povyšovaní dôstojníkov slovenskej národnosti majú byť tieto kvality rozhodujúce, ak chcem upevniť jednotnosť československej armády a jej demokratického, protifašistického ducha. Bol by som veľmi rád, keby pri prípadnom povyšovaní sa uplatňovalo toto hľadisko. Pri tom by som chcel vysloviť svoj názor o niektorých z tých dôstojníkov, o ktorých sa povára, že majú byť povýšení, hoci nemajú tie náležitosti, ktoré treba dnes predpokladať u československých dôstojníkov. Chcel by som obrátiť Tvoju pozornosť na niektoré prípady z pomedzi tých, o ktorých sa povára v súvislosti s údajným povyšovaním, a poprosiť Ťa, aby si znovu uvážil – v prípade, že by mali byť povýšení, či je to v záujme našej armády a najmä v záujme autority dôstojníckeho sboru.

Hovorí sa, že brig.gen. Ján Ambruš – hoci bol nedávno povýšený, má byť znovu povýšený, a to na div.generála.³² Sam najlepšie vieš, že tento vysoký dôstojník nesúhlasí s našou zahraničnou a vojenskou politikou, ktorá sa chce v prípade potreby opierať o ČA. Ambruš bol počas vojny v diplomatickej službe nevelel vyšším bojovým jednotkám v zahraničí. – Ďalší je prípad plk.gšt. Júliusa Nosku, ktorý bol do roku 1943 horlivým stúpencom Tisovho režimu a obdivovateľom Nemcov.³³ Ako taký bol aktívnym veliacim účastníkom v bitke pri Lipovci. – Plk.pech. Pavol Kuna dal ako veliteľ zaistovacej divízie Tisovej armády súhlas

²⁶ Ján Achimský, v rokoch 1945 – 1948 veliteľ tankového práporu 24. tankovej brigády (mjr. 1947).

²⁷ Ján Juraj Stanek, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ 4. rýchlej divízie (plk. 1947).

²⁸ Ján Snopko, v rokoch 1945 – 1951 prednosta (resp. náčelník) Výstrojného odd. MNO (plk. 1947).

²⁹ Anton Takáč, v rokoch 1946 – 1949 prednosta Pátracej skupiny OBZ 4. oblasti (mjr. 1947, pplk. 1948, plk. 1954).

³⁰ Pavol Gajdoš, v rokoch 1945 – 1947 zást. náčelníka Hl. správy výchovy a osvetu MNO (mjr. 1947, pplk. 1948, plk. 1953).

³¹ Boris Horváth, v rokoch 1945 – 1949 veliteľ delostreleckého pluku 2 / 10 (mjr. 1947, pplk. 1948, plk. 1968 reaktivácia). Za SNP velil delostrelectvu 3. taktickej skupiny, nie samotnej skupine, ako to z textu mýlne vyplýva.

³² Ján Ambruš, v rokoch 1946 – 1948 poslanec Národného zhromaždenia na poslaneckej dovoľenke (brig. gen. 1946).

³³ Július Nosko, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ 2. divízie (brig. gen. 1947).

svoju podriadenému pplk. Lokšíkovi k vypaľovaniu ukrajinských dedín.³⁴ V tejto funkcii sa na východnom fronte obohacoval na a koristi' poslal domov. Za spoluprácu s Nemcami si vyslúžil rad „Adler“.³⁵ V rozhovoroch prezrádza protičeské smýšľanie. – Horlivým Tisovým stúpencom bol tiež plk.int. Vojtech Danielovič.³⁶ Obdivoval Nemcov a gardistov kládol dôstojníkom za vzor. Za Tisovej éry rýchle postupoval. Pridal sa k povstaniu, no už dva dni pred príchodom Nemcov chodil po B. Bystrici v civile, a potom sa ničoho nezúčastnil až do príchodu ČA. Hovorí sa, že jeho nedbanlivosťou sa dostali intendantné sklady na povstaleckom území do nemeckých rúk. – Plk.pech. Černek má 7 tisovských a nemeckých vyznamenaní: je známy ako horlivý zástanca slovensko-nemeckej spolupráce a fašistického režimu.³⁷ Ešte i dnes prejavuje vyložený protičeský, protizidovský a protisovietsky postoj. Nositeľ rádu „Adlera“.³⁸ – Plk.tank. Čáni mal k povstaniu obojaké stanovisko.³⁸ Pred Nemcami, keď ho zajali, sa vyslovil o partizánoch ako o „bande“, s ktorou nemal nič spoločného. Keď bol Nemcami zaistený, intervenovala zaň Deutsche Partei. – Aktívnym dôstojníkom, ktorý požíval dôveru tisovcov, je aj pplk.gšt. Štefan Murgaš.³⁹ Už roku 1938 bol vyhliadnutý za inštruktora HG. Na východnom fronte si vyslúžil nemecký železný kríž /1943!/. Neskoršie mal organizovať vojenskú akciu povstania v Bratislave. Ako je známe, v Bratislave sa nič nestalo. Preto, keď prišiel do B.Bystrice, dal ho gen. Golian zaistiť. Po obsadení Bystrice sa už neúčastnil bojových akcií. – Pplk.pech. Ján Kovačovič prišiel do povstania iba v druhej polovici septembra 1944 – a mnohí, čo znajú jeho činnosť, nevedia ešte ani dnes, ako a na či podnet sa tam dostal.⁴⁰ Je známy svojimi protičeskými rečami. Pplk.pech. Anton Vick je tuhý gardista, ktorý nemá kladný pomer k štátnemu zriadeniu a forme našej republiky.⁴¹ – Pplk.del. Ernest Spišiak bol stotníkom v HG a i dnes je prívržencom tisovského režimu, bez kladného pomeru k ľudovodemokratickej armáde.⁴² Je zaujatý proti zahraničným vojakom. – Mjr.del. Július Illečko získal nemecký železný kríž I. triedy za svoje účinkovanie na východnom fronte. Nemá kladný pomer k štátnemu zriadeniu republiky. – Mjr.zdrav. MUDr. Jozef Hog sa nezúčastnil povstania ani inej bojovej činnosti.⁴³ Je známy ako bývalý arizátor, ktorý z povstaleckého územia odišiel do Bratislavy. – Škpt. Imrich Krasňanský bol ako alkoholik už za tisovskej éry preložený k pracovnej službe. Tento jeho stav trvá i dnes. – Škpt. Anton Smieško bol dôstojníkom domobrany. Predtým bol pobočníkom Šmiglovského⁴⁴, veliteľa nitrianskeho pešieho pluku, ktorý zradil povstanie. /Šmiglovský bol národným súdom odsúdený na smrť a popravený/. Z povstaleckého územia odišiel Smieško do Bratislavy, kde ho Hašík urobil profesorom na vojenskej akadémii. – Škpt. Karol Kráľíček je dôstojníkom nízkych kvalít, ktorý pre svoje smýšľanie mal za Tisovej éry dobré postavenie vo vojsku. – Škpt. MVDr. Anton Krchňavý dal na javo svoje smýšľanie tým, že v prítomnosti svedkov vypichol oči na Stalinovom obraze. – Mjr.duch. Štefan Rakús sa nezúčastnil ani povstania ani inej odbojovej činnosti.

Prosím Ťa, aby si to, čo tu uvádzam vzal pri prípadnom povyšovaní láskave do úvahy.

Zostávam s výrazom hlbokej úcty

Tvoj⁴⁵

³⁴ Pavol Kuna, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ VIII. zboru (brig. gen. 1947).

³⁵ Zásluhový rád Nemeckého orla (Verdienstorden vom Deutschen Adler) bol určený pre významných cudzincov, sympatizantov nacistizmu.

³⁶ Vojtech Danielovič, v rokoch 1946 – 1948 veliteľ tyla 4. oblasti (gen. int. 1947).

³⁷ Ján Černek, v rokoch 1945 – 1947 veliteľ 9. divízie (plk. 1944).

³⁸ Štefan Čáni, v rokoch 1945 – 1947 technický zástupca veliteľa tankového vojska HŠ (plk. 1944).

³⁹ Štefan Murgaš, v rokoch 1945 – 1949 náčelník štábu veliteľstva pechoty HŠ (pplk. 1949).

⁴⁰ Ján Kovačovič, v rokoch 1945 – 1948 veliteľ pešieho pluku 39 (resp. 17) (pplk. 1945).

⁴¹ Anton Vick, v rokoch 1946 – 1947 frekvantant kurzu pre veliteľov vojskových telies Praha (plk. 1947).

⁴² Ernest Spišiak, v rokoch 1946 – 1947 zástupca veliteľa delostreleckého pluku 154 (plk. 1947).

⁴³ Jozef Hög, v rokoch 1945 – 1949 prednosta Chirurgického odd. Vojenskej nemocnice Ružomberok (pplk. 1947).

⁴⁴ Ján Šmigovský, v roku 1944 veliteľ nitrianskej posádky (pplk. 1944).

⁴⁵ Vlastnoručný podpis Viliama Širokého.